

EL TURUTA, un exemple de mutació musical

PER:

Jordi Milà i Franco

Qüestionar la relació entre el pas-doble militar titulat *El Turuta*, i el Carnaval de Vilanova i la Geltrú és totalment fora de lloc. És tal la

imbricació d'aquesta música dins l'entrellat carnavalesc vilanoví, que no és agosarat el qualificar-la com a himne propi d'aquesta festivitat a la capital del Garraf. Amb tot, no deixa de ser curiós, que precisament sigui una marxa d'origen militar la que serveixi per engrescar la munió de parelles que diumenge de carnaval al matí pren els carrers vilanovins per a fer una alegre i vistosa desfilada i acabar amb la més dolça de les batalles.

El Turuta, terme que designa l'encarregat de fer els tocs d'activitats amb la corneta dins la caserna, és un pas-doble alegre i vertiginós compost l'any 1926 pel músic Román de Sanjosé Redondo. Originalment propi de l'exèrcit d'aviació, la seva popularitat l'ha fet incorporar-se a d'altres cossos de l'exèrcit. Però també ha esdevingut amb el pas dels anys, concretament des de finals dels anys 50, part del corpus tradicional propi del carnaval vilanoví. De manera que aquest patrimoni no tangible que és la música

i que necessita de la seva posada en escena per esdevenir tal, es veu alterat, modificat en el seu ús, i en la seva simbologia. Passant a convertir-se de pas-doble militar amb una funció marcial..., a música plenament carnavalesca, símbol de la gresca i la festa autòctona.

Els anys que precediren la guerra civil suposaren un dels moments àlgids dins la història del carnaval vilanoví. En aquests anys, les societats aglutinen al seu entorn, bona part del jovent que en aquestes dates fa disbauxa de tot tipus...

El conflicte bèlic, com tantes altres coses, ho estronca tot. I així la postguerra esdevindrà un període difícil, ple de restriccions i prohibicions alhora de celebrar qualsevol mena d'expressió col·lectiva popular, i entre elles molt especialment el Carnaval.

Els anys 50 representen un lent intent de recuperació de les expressions col·lectives. I l'any 1955 significarà el primer intent de recuperació concreta de les comparses. Aquest any té lloc la primera sortida d'una comparsa des d'abans de la Guerra Civil. Fou la del Foment Vilanoví, dins però d'actes privats, i de manera molt limitada.

L'any següent, el 56, torna a sortir al carrer la bandera del Foment ara ja amb més components i acompanyats per una de les bandes més actives

Carnaval 95. Plaça E. C. Ricart

en aquells anys, la Cobla-Orquestra Prin-Des, -contracció de la Principal del Penedès-.

Finalment l'any següent s'incorpora una nova bandera, la del Pòsit de Pescadors.

A partir de l'any 58, l'Ajuntament veient que el carnaval acapara més atenció popular, es decideix a prendre part en l'assumpte i oficialitza les comparses carnavaleres, això si amb el diplomàtic nom de "Fiestas de Invierno". Els anys següents seran els de l'explosió del carnaval, amb la incorporació a la festa de noves agrupacions i la participació progressiva de molta més gent. Incloent la represa de comparses infantils.

Aquelles primeres comparses, les de la represa, foren acompanyades amb formacions musicals locals i en expandir-se el fet comparser per bandes bàsicament militars. Aquestes eren en bona mida les de casernes militars properes, i entre les marxes que tocaven per acompanyar les comparses hi havia músiques tant "pròpies i nostrades" per unes festes de carnaval com: *Barras i estrelles* o *El Gato montés*. Incloïen també el pas-doble anomenat *El Turuta*, una música fàcil d'interpretar, lleugera, sense gaire compromís musical i que a més engrescava de bona manera el personal. Sense cap motiu en especial, sense cap raó, serà aquesta peça la que de manera misteriosa arrelarà entre el jovent, i no tant jovent, que gaudia de la festa en aquells ja primers seixanta.

Altra versió de la incorporació d'El Turuta a la festa, diu que foren els mateixos comparsers del Pòsit de Pescadors, alguns dels quals havien fet el servei militar a Sant Fernando (Cadis), els que coneixien una marxa militar molt trempada que ells anomenaven segons la lletra amb la que la recordaven, el "no t'aclares", i que tenia per nom original *El Turuta*. Aquests comparsers van voler que la toquessin les bandes que els acompanyaven en aquells primers anys de recuperació. I així el senyor Francesc Roset i

Borràs, músic molt actiu en aquells anys, que aleshores s'encarregava del repertori de la Prin-Des i que havia estat transcriptor de banda, aconseguí fer-se amb la partitura original d'aquest pas-doble.

Fos com fos, el que realment és cert és que des d'aquell moment el Turuta esdevé quasi part fonamental del carnaval vilanoví.

Poc a poc el carnaval anirà fent-se més participatiu, es va eixamplant. Noves agrupacions es van incorporant dins l'entrellat carnavalesc. I amb ell ho fa la fama d'aquesta peça musical que arrela ràpidament dins el carnaval, incrustant-se en el subconscient col·lectiu carnavalesc de la gent que ha fet d'ella un referent festiu local.

1.988 Plaça de la Vila

El Turuta passa a convertir-se en la principal música del diumenge de comparses on les parelles ballen i salten pels carrers de Vilanova al compàs bàsicament d'aquest pas-doble.

El ràpid i insòlit èxit d'aquesta peça musical dins el carnaval, i també la seva ràpida assimilació per part de la gent que l'ha fet seva, cal entendre-ho per la seva fàcil interpretació, per la utilitat que mostra en les dates festives i l'aire trempat que imposa a la gent àvida de gresca.

El Turuta, però, no sempre ha estat ben vist. Hi ha qui ha vist en ell una mena de submissió a una cultura forana en depriment de la pròpia. O els qualificats musicalment, que sempre n'han criticat la seva vulgaritat.

També ha tingut detractors, com ara el cronista local Xavier Garcia que a *Vilanova i la Geltrú i el seu gran carnaval* (1972), el defineix com a: *una marxa única, vulgar i setmesona, que tothom es veu amb cor de taral.lejar, essent en desgavell de la lletra "No t'aclares, no t'aclares..." digna bessona de la seva música, rampoina pura.*

També hi ha hagut intents, o més aviat propostes d'insertar nova música d'acompanyament per a les comparses. Però aquestes definitivament no han arrelat. El que demostra el paper de garbell que suposa la cultura popular viva que en destria,

com una mena de procés de selecció natural, les que realment es mostren útils per a cada finalitat.

Amb tot, no és el carnaval vilanoví l'única festa on ha quedat incrustada aquesta peça musical originalment militar. A Oriola (Múrcia), el Turuta acostuma a acompanyar la comitiva dels armats romans el diumenge de Rams. I també a Abanilla (també a Murcia) acompanya la festa de Moros i Cristians.

Altament d'exemples de viatges musicals amb variació del significat inicial n'hi ha un munt. Recordem, per exemple, el Ball de Benàs, o Ball de Mayordomos, que es reconverteix en l'Himne de Riego. Fent un camí invers, de música elementalment festiva es converteix en música compromesa políticament.

El Turuta o més aviat el seu acolliment i èxit al carnaval vilanoví cal entendre'l, com hem vist, dins un determinat context, fora del qual realment deixa de tenir sentit. Estem parlant doncs d'una música plenament contextual, que cal entendre-la dintre de les festivitats del carnaval vilanoví.

La mutació casual, involuntària que pateix aquesta música exemplifica el trànsit que poden patir alguns elements culturals i l'alt grau que aquests poden tenir d'adaptació a les circumstàncies que convinguin, per més inusitades que aquestes siguin.

Finalment a El Turuta se li hauria d'afegir una darrera virtut, la d'alleugerir les penes dels Vilanovins que lluny de casa feien el servei militar. A aquests afortunats que tenien la oportunitat d'escoltar la banda del seu regiment assajant o interpretant el Turuta se'ls canviava la cara, i se'ls omplia el cor de joia. Per no anomenar el cas dels vilanovins que han desfilat o jurat bandera al so del Turuta.

Ves per on una música militar pot arribar a fer més lleuger determinat tràngol.